

Svoboda slova spojená s válkou na Ukrajině

Na úvod jsem si položila otázku, co to ta svoboda slova vlastně je?

Je to právo, které zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice.¹ Takto je to vysvětleno v článku 11 listiny základních práv a svobod EU, která je též částí Českého nejvyššího zákona, tedy Ústavy. Ústava se o listině základních práv a svobod vyjadřuje následovně: „Součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod.“² Ovšem podle této definice se člověku může zdát, že právo na svobodu slova je bezbřehé. Tomu ovšem tak doopravdy není i když omezení tohoto základního lidského práva je v každém státě chápáno jinak. Obecně lze říci, že ve vyspělých demokraciích je omezení svobody slova menší než v méně vyspělých demokraciích a nebo dokonce v autoritářských režimech, kde je svoboda slova téměř neexistuje. V každém případě musí být k omezení slova legitimní důvod, aby nedocházelo k bezdůvodnému omezení tohoto základního lidského práva. Mezi legitimní důvody se může řadit třeba bezpečnost státu, ohrožení jeho celistvosti nebo hromadné ohrožení zdraví. I v České Republice je právo na svobodu slova „okleštěno“ mnohými zákonnými normami díky kterým, mohou být například extremisté, kteří bez problémů šíří svoje názory, trestně stíháni. Tyto zákony a paragrafy zapřičiňují, že si jen tak na veřejnosti nemůžeme říkat, co se nám zachce bez jakéhokoliv postihu a že svoboda slova má stanovené hranice. Takových zákonných omezení, které omezují naši svobodu slova je mnoho, ovšem jsou dvě hlavní, které jsou aplikovatelné především na šíření dezinformací spojené s útokem na Ukrajinu a této problematice bych se ráda věnovala podrobněji

Invaze na Ukrajinu známá též jako válka na Ukrajině či rusko-ukrajinská válka začala útokem Rusů na svrchovaném ukrajinském území dne 24. února 2022. Zapřičinila ji expanzivní politika Vladimíra Putina. Vzhledem k různým názorům lidí, představuje tento konflikt velmi kontroverzní téma. Jsou s ní spjaté mnohé dezinformace a názory, které mohou být až extremistické a podle mnoha lidí, by se měli zakazovat. Právě tomuto problému se hned po začátku války začal věnovat i nejvyšší státní zástupce Igor Stříž. Ten jednoduše oznámil, že lidé, kteří válku podporují nebo o ní šíří dezinformace mohou být trestně stíháni už teď a vláda k tomu nepotřebuje žádný další zákon omezující svobodu slova.

Pokud jde o postihování dezinformací, tak jde především o zákon číslo 365 trestního zákoníku, který pojednává o schvalování trestného činu a zákon číslo 405

---

¹ fra.evropa.eu.článek 11 svoboda projevu informací.

<https://fra.europa.eu/cs/eu-charter/article/11-svoboda-projevu-informaci>

² Uhde v. r., Klaus v.r. Ústava České Republiky.1992. <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

o popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlnění genocidy.³ Tyto dva zákony platili již v době před ruskou invazí a podle nejvyššího státního zástupce je lze aplikovat například na veřejné šíření lživých informací, že Ukrajina je fašistický stát podporující neonacismus a stateční rusové tam mají všechny pobít.⁴ Za takové a podobné informace může být šířitel již v této době trestně stíhán a stát na to nepotřebuje žádnou zvláštní zákonnou úpravu. Je pravdou, že určitou slabinou, o kterou se mohou obhájci případných žalovaných dezinformátorů opírat je klíčové slovo genocida. Genocida je totiž definována jako: „úmyslné a systematické zničení, celé nebo části, etnické, rasové, náboženské nebo národnostní skupiny“⁵. V současné době však ještě nebyla ruská invaze na Ukrajinu oficiálně označena za genocidu a proto použití paragrafu č. 405 může být problematické, i když se důkazy o spáchání válečných zločinů ruskou armádou a genocidy na území Ukrajiny množí. To se ovšem nedá říct například o holokaustu a jiných trestných činech v době druhé světové války, protože u těchto činů je již jasně historicky prokázáno, že došlo ke genocidě. Proto v takových případech je možné bezproblémově použít paragraf č. 405. Z těchto důvodů nemůžeme jen tak jít na ulici a začít beztrestně veřejně prohlašovat, že holokaust nebyl, nebo že si oběti holokaustu trest zasloužily. Šířitelé takových informací se nemohou opírat o svobodu slova, protože ta by v tomto případě neplatila.

Co je ovšem od začátku války na Ukrajině jasné a prokázané, je skutečnost, že na Ukrajině probíhají trestné činy. Například trestný čin ublížení na zdraví či vraždy. Tím, že někdo podporuje nebo šíří nepravdivé informace o takových zločinech tedy porušuje paragraf č. 365. Z tohoto důvodu mohou být lidé, kteří projevují veřejně své extremistické názory či nepravdivé informace efektivně trestně stíháni a to už od samého počátku války.

Dále bych se velmi ráda zaměřila na manipulaci, cenzuru a svobodu projevu v Rusku v rámci války. Asi všichni víme, že v Rusku vládne strana Jednotné Rusko v čele s Vladimírem Putinem. Tato vláda je velmi dobrá v šíření dezinformací a zamlžování důležitých aspektů invaze ve vlastní zemi. V Rusku je svoboda slova stejně jako u nás v České Republice definována v ústavě a to následovně: „Každému je zaručena svoboda myšlenek a svoboda slova.“ V následujících odstavcích je poté více konkretizovaná a to následovně: „Každý má právo v souladu se zákonem svobodně vyhledávat, přijímat, předávat dál, vytvářet a šířit informace.“

---

³ Nejvyšší státní zastupitelství. *Nejvyšší státní zastupitelství upozorňuje občany, že některé veřejné projevy podpory a souhlasu s útoky Ruské federace na Ukrajinu mohou být posouzeny jako trestný čin.* 26.02.2022.

https://twitter.com/NSZ_info/status/1497466657240879105?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etw%5Eembed%7Ctwtterm%5E1497466657240879105%7Ctwgr%5E79d4bb04910054e8515279f0768131f6b6b5071fi%7Ctwcon%5Es1_%26ref_url=https%3A%2F%2Fwww.irozhlas.cz%2Fzpravy-domov%2Fsvoboda-slova-hranice-projev-socialni-site-realita_2204190700_pik

⁴ KOPECKÝ, Kamil. Dezinformace spojené s válkou na Ukrajině. E-Bezpečí, roč. 7, č. 1, s. 7-19. Olomouc: Univerzita Palackého, 2022. ISSN 2571-1679. Dostupné z:

<https://www.e-bezpeci.cz/index.php?view=article&id=2518>

⁵ Wikipedie. *Genocida*. 24.12.2022 <https://cs.wikipedia.org/wiki/Genocida>

Svoboda hromadných sdělení je zaručena. Cenzura je nepřípustná.⁶ Ano doopravdy se tam píše, že cenzura je nepřípustná. Přitom o ní založili specializovanou státní instituci.

Již před samotnou válkou byla cenzura, neboli „kontrola a omezování sdělování informací hromadnými sdělovacími prostředky, obvykle tiskem či dalšími veřejnými médii, ale i veřejnými proslovy, dopisy a podobně“⁷ velmi znatelná. V Rusku má internetovou cenzuru na starosti státní instituce Rozkomnadzor, která také spadá pod ministerstvo komunikací.⁸ Tato instituce byla nejdříve založena, aby blokovala pouze materiály obsahující informace o výrobě drog, popisy sebevražedných metod nebo dětskou pornografii. Ovšem později se tento seznam rozrostl i o podle ruské vlády extremistické materiály. Roku 2017 ruská vláda rozhodla, že Rozkomnadzor může blokovat i jakékoli závadnosti, o kterých rozhodly ruské soudy, vybrané federální orgány, ministerstvo vnitra nebo přímo Roskomnadzor. Jedním z takových internetových zdrojů je například i samotná Wikipedie. Ruská verze Wikipedie šířila informace o válce na Ukrajině, které se ruské vládě nelíbila. Více odborně: Rozkomnadzor interpretoval nějaký obsah jako protiruský a proto je tento obsah v Rusku nelegální, tudíž byl cenzurován. Došlo to dokonce až do situace, kdy jakýkoliv majitel internetového zdroje nesmaže takzvané nelegální informace, bude mu hrozit pokuta až 4 miliony rublů. Ovšem jestli byla tato pokuta skutečně vykonána se na žádných dalších zdrojích nepíše.

Kromě internetové cenzury Rozkomnadzor řídí také cenzuru tisku. Jedním z mnoha postižených institucí ruskou cenzurou jsou například noviny Novaja gazeta.

Novaja Gazeta jsou ruské liberální opoziční noviny, které v březnu 2022 oznámili svoje přerušení činnosti z důvodu ruské agrese. Chtěli tím vyjádřit svůj nesouhlas s přístupem ruské vlády a projevit svůj názor k celé situaci. Tyto noviny byli již před začátkem války známé tím, že se nebáli projevovat jiné názory a pracovala pro ni i uznávaná novinářka Anna Politkovská, která byla roku 2006 zavražděná.⁹ Později byly noviny obviněny za porušení drakonického zákona proti dezinformacím, který státní Duma jednomyslně odhlasovala již v březnu tohoto roku. Částí tohoto absurdního zákona je například, že Rusi nemohou nazývat válku tím čím je, tudíž válkou, nýbrž speciální vojenskou operací. Kdo se opováží nazvat speciální vojenskou operaci válkou bude vzat do vazby na až 15 let.¹⁰ To znamená, že i kdyby Novaja Gazeta znovu chtěla začít vydávat nezávislý tisk, bylo by to nezákonné.

Novaja Gazeta ovšem přišla na svoji vlastní alternativu tisku. Přesídlila svoji centrálu do Rigy, tedy hlavního města Lotyšska a začala tam vydávat nové

---

⁶ Irena Kaletova. *Svoboda projevu v současném Rusku ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva*. 2014 https://is.muni.cz/th/mrfim/bakalarska_diplomova_prace_-_irena_kaletova.pdf

⁷ Wikipedie. *Cenzura internetu v Rusku*. 25.12.2022. https://cs.wikipedia.org/wiki/Cenzura_internetu_v_Rusku

⁸ Wikipedie. *Roskomnadzor*. 25.12.2022. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Roskomnadzor>

⁹ Rusko. *Ruský soud odebral licenci opozičnímu deníku Novaja Gazeta. Ten přerušil činnost už v březnu*. 5.9.2022

https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/rusko-novaja-gazeta-cenzura-roskomnadzor_2209051630_elev

¹⁰ Mikuláš Peksa. *Svobodě projevu v Rusku definitivně odzvonilo je to pro nás varování*. 22.03.2022. <https://mikulas-peksa.eu/svobode-projevu-v-rusku-definitivne-odzvonilo-je-to-pro-nas-varovani/>

internetové noviny jménem Novaja Gazeta Jevropa. V Rusku ale byli tyto noviny téměř hned cenzurovány, tudíž si je mohou přečíst pouze ti občané Ruska, kteří mají přístup k VPN. To ovšem ovládá pouze 20% všech Rusů, kteří mají přístup k internetu.¹¹

Dále bych se ráda zaměřila na konkrétní případ porušení zákona spojeného se svobodou slova ohledně aktuální války na Ukrajině, kterými se zabývala česká jurisdikce. Dezinformátoři Patrik Tušil a Tomáš Čermák byli v létě tohoto roku obžalováni státním zástupcem za "hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob a také za podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod." Více konkrétně se v srpnu 2022 provinili tím, že se obyvatelích Ukrajiny vyjádřil následovně: „Předpokládaný počet účastníků – pět tisíc kousků. Pět tisíc za*ranejch, špinavejch Ukrajinců, ty vole. Takže tam musíme bejt!“ Čermák pak ještě rozčileně dodával: „Kdo z vás bude ochotnej postavit se jim ve stejnej den na odpor? Uděláme úplně stejnou protiakci. Musíme už ku*va ukázat, kdo je tady doma (...).“¹² Ovšem toto vyjádření nebylo to jediné, co zapříčinilo konečný verdikt soudu. Patrik Tušil, který si nakonec odešel od soudu s trestem 10ti měsíců odnětí svobody už totiž byl v podmínce, když trestný čin spáchal a to za útok na bývalou partnerku a za neplacení alimentů. Jeho kolega Tomáš Čermák byl prvně odsouzen na šest měsíců nepodmíněně. Tento trest mu soud však zmírnil na dva roky podmíněně. Jejich stoupenci se odvolávali na svobodu slova a právo svobodného projevu, ovšem jak jsem již předtím zmiňovala, svoboda slova nebyla porušena kvůli platné legislativě omezující tuto svobodu. Tímto však celý proces s těmito dvěma recidivisty neskončil. Tušil totiž bude znovu souzen. Tentokrát to ovšem už nebude za nenávistné výroky, ale za vyhrožování prezidentovi České lékařské komory. Tomu Tušil s jeho dalšími dvěma kumpány vyhrožoval v souvislosti s jeho podporou proticovidových opatření nebo povinného očkování některých skupin lidí proti covidu-19. Soudní líčení k tomuto případu již bylo nařízeno a čeká se na jeho vykonání.

Proč tedy lidé vůbec tyto dezinformace a nenávistné řeči šíří a co z toho mají? Část těchto lidí je šíří, protože sami žijí v přesvědčení, že jsou pravdivé a šíří je z vlastní vůle. Další zase jen šíří svůj extremistický názor a naivně si myslí, že mohou říkat a šířit skoro cokoli, protože je ochrání právo na svobodný projev. Jiní to ovšem dělají, protože za tím vidí jasnou motivaci peněz. Tento rok se například podařilo slovenským bezpečnostním složkám natočit video, na kterém ruští agenti předávají několik stovek eur slovenskému dezinformátorovi.¹³ Když se zaměříme na cíle těchto lidí, ty jsou poněkud rozporuplné. Autorka článku, Tereza Šupová se k cílům těchto

---

¹¹ Ivana Milenkovičová. *Novaja gazeta je v Rusku zakázaná. Redakce tak hledá cesty, jak dostat necenzurované informace k lidem.* 21.11.2022. https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/novaja-gazeta-jevropa-denik-nezavisla-media-internet-rusko_2211211306_pat

¹² Kristína Ciroková. *Odvolačí soud rozhodl: Tušil zpět do vězení, Čermák na svobodu.* 21.12.2022 <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzu-odvolaci-soud-rozhodl-tusl-zpet-do-vezeni-cerma-k-na-svobodu-221836>

¹³ Jan Bumba. *Ovlivňují nás i dezinformace, kterým nevěříme. Stačí, že vyvolají pochybnosti, tvrdí expert Holý.* 24.08.2022. https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dezinformace-holy-valka-na-ukrajine_2208241829_cen

dezinformátorů vyjadřuje následovně: „Cílem těch dezinformací totiž většinou není lidi přesvědčit o jedné variantě, jedné interpretaci událostí, ale zaplnit informační prostor tolika dezinformacemi, že už je potom mnohem náročnější rozlišit, které informace jsou důvěryhodné a pravdivé a které nejsou.”¹⁴

Co se týče mého názoru na celou tuto situaci o samotné svobodě slova a o okupaci Ukrajiny, je velmi náročné si o tom udělat celistvý a jasný obrázek. Podle mě je velice dobře, že svoboda slova není dočista bezbřehá a má nějaké hranice. Ovšem co by se určitě dalo vylepšit, je jasnější stanovení hranic toho, co smíme a co nesmíme říct. Vzhledem k tomu, že tyto hranice nejsou jasné ani samotným právníkům a expertům, bylo by vhodné tuto problematiku trochu zjednodušit. To by vedlo k jasnějším obviněním a právníkům by to zajisté usnadnilo složitou práci.

Další bod mé práce, ke kterému bych se ráda vyjádřila je cenzura informací v Rusku. Ruská propaganda a její zamlčování podstatných informací ohledně války je dle mého nepřijatelná. Občané mají právo vědět co se děje ve světě a za co, či proti čemu jejich stát bojuje. Tím že tyto informace Ruská vláda vůbec neposkytne, nebo je převrátí ke svému prospěchu, úmyslně dělá ze svých občanů hlupáky. Je zřejmé, že já jako student tuto situaci nezměním, ale jsem přesvědčena, že pokud se bude o této zlovůli více mluvit a psát na internetu, budou mít ruští občané více možností dostat se k pravdivým informacím. Proto velmi podporuji média a lidi, kteří se snaží pravdivé informace o válce dostat k běžným lidem v Rusku, jelikož právě oni mohou přesvědčit Vladimíra Putina, aby válku na Ukrajině ukončil. Musí jich však být většina a nesmějí se bát vyjádřit svůj názor.

Válku totiž nezastaví jen zbraně, ale především volně šířené pravdivé informace a fakta, která přesvědčí lidstvo, aby se podobné zločiny už neopakovaly. Proto je svoboda slova tak důležitá.

---

¹⁴Tereza Šupová. *Dezinformace? Nejvíc věříme tomu, co potvrzuje naše názory.* 13.04.2022.
<https://reporterpremium.cz/a/pbhtH/dezinformace-nejvic-verime-tomu-co-potvrzuje-nase-nazory>